

Роль особистості у реформуванні української школи: від досвіду до інновацій (до 75-річчя з дня народження Т. Д. Дем'янюк): Електронний збірник матеріалів Регіональної науково-практичної конференції. – Рівне: РДГУ. – 2019. – 178 с.

Рекомендовано до друку Вченюю радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 5 від 30 травня 2019 р.)

Вашій увазі пропонуються матеріали I Регіональної науково-практичної конференції «Роль особистості у реформуванні української школи: від досвіду до інновацій (до 75-річчя з дня народження Т. Д. Дем'янюк)», присвяченої осмисленню, розвитку, використанню в сучасній освітній практиці науково-педагогічної спадщини сучасної вченої, педагога-експериментатора Тамари Дмитрівни Дем'янюк.

ЗМІСТ

Слово до читачів.....	6
Петренко О. Б. Роль персоналії у реформуванні освіти: методологія проблеми.....	8
Сілков В. В. Науковець. Керівник. Людина.....	13
Кириленко С. В. Інноваційна діяльність у становленні сучасної школи.....	16
Кіян О. І. Розвиток громадянських компетентностей на засадах педагогіки партнерства.....	28
Сойчук Р. Л. Виховання громадянина української держави: педагогічні ідеї Т. Д. Дем'янюк.....	36
Баліка Л. М., Пашук Ю. О. Внесок Т. Д. Дем'янюк в оновлення діяльності шкільних бібліотек Рівненщини.....	42
Боровець О. В. Формування громадянина-патріота в Новій українській школі у контексті ідей Т. Д. Дем'янюк.....	49
Гринькова Н. М. Духовно-моральне виховання особистості у педагогічній спадщині Т. Д. Дем'янюк: інноваційний підхід.....	54
Стельмашук Ж. Г. Актуальність ідей Т. Д. Дем'янюк щодо підготовки вчителя Нової української школи.....	62
Ціпак Т. С. Науковий шлях Т. Д. Дем'янюк.....	66
Ординська В. Г. Авторська модель «Школа особистого розвитку та самореалізації».....	70
Рогальчук О. В. Виховання громадянської компетентності учнів в умовах експерименту (за Т. Д. Дем'янюк).....	87
Сухолейстер Г. В. Виховання в учнів ціннісного ставлення до праці (з досвіду роботи ліцею).....	96
Шевчук Н. П., Власюк Г. Л. Підготовка педагога для Нової української школи.....	103

6. Ситник Г. І. Шкільна бібліотека і бібліотечні технології. Рівне: ПКПК, 1997. 200с.

*Боровець О. В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової освіти РДГУ
м. Рівне*

Формування громадянина-патріота в новій українській школі у контексті ідей Т. Д. Дем'янюк

Ефективна система освіти у державі є запорукою її успіхів у економічній, соціальній, культурній та інших сферах життєдіяльності громадян. Саме на підвищення якості освіти спрямована реформа, задекларована у Концепції «Нова українська школа», де визначаються основні характеристики, якими повинен володіти випускник сучасного закладу освіти: особистість, здатна до критичного мислення; інноватор, здатний змінювати навколошній світ, конкурувати на ринку праці та вчитися упродовж життя; патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і поважає гідність та права людини [4]. На сучасному етапі розвитку нашої держави патріотизм як одне з глибоких людських почуттів та суспільний і моральний принцип, що характеризує ставлення людини до своєї країни, покликаний сприяти формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає розвиток національної ідентифікації та самосвідомості, моральної та правової культури громадян.

Патріотичне виховання підростаючого покоління починається ще у дошкільному віці та набуває системного характеру під час навчання дитини у школі. Підготовка до організації процесу формування патріотичних почуттів учнів початкової школи потребує вивчення вчителями нагромадженого досвіду та

досліджень українських педагогів з означеної проблеми, вагоме місце серед яких посідають теоретичні та практично-технологічні праці професора Т. Д. Дем'янюк.

У статтях, посібниках, рекомендаціях Т. Д. Дем'янюк відстоюється думка, що «перед школою стоїть складне і відповідальне завдання – виховати високоморальне, національно свідоме підростаюче покоління, патріотів своєї Батьківщини, спадкоємців і продовжувачів прогресивних національних традицій» [2, с. 66-67].

Одним із ефективних засобів реалізації цього завдання вчена вважає народознавчу діяльність учнів різних вікових груп. Зміст виховання у сучасній школі, на думку Т. Д. Дем'янюк, – це «система фундаментальних знань про свій народ, особливості його побуту і трудової діяльності, національний характер і психологію, історико-культурний досвід, а також знань про свій родовід, спосіб життя і виховання у сім'ях, про отчий край і все пов'язане з ним» [3, с. 8].

Починати роботу з формування патріотичних почуттів школяра необхідно з перших днів перебування дитини в школі, вводити її у світ культури й історичних надбань народу. Т. Д. Дем'янюк акцентувала увагу на тому, що «справжня людина успішно формується в активній практичній діяльності, яка поліпшує умови життя в рідній місцевості, підвищує матеріальний і культурний рівень народу», провідного значення надавала активності школяра, його прагненню зберігати і розвивати традиції рідного народу, спільній діяльності педагогів та учнів [3, с. 9]. Ці ідеї співзвучні із сучасними вимогами заличення школярів до активної пізнавальної діяльності, врахування їхніх інтересів, використання власного досвіду дітей та організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, реалізації принципів педагогіки партнерства.

Під керівництвом професора Т. Д. Дем'янюк процес формування особистості школяра засобами народознавства організовувався у Березнівському, Здолбунівському, Острозькому, Рівненському районах та в м. Рівнє. На основі теоретичних узагальнень та проведених досліджень було зроблено висновки про те, що народознавча діяльність учнів з метою формування патріотичних почуттів потребує пробудження пізнавальних інтересів школярів до вивчення і засвоєння національних та загальнолюдських цінностей, впровадження нових підходів, організації творчої діяльності учнів, під час якої вони вчаться аналізувати і робити узагальнення, працювати з різними джерелами інформації, порівнювати явища і факти суспільного життя.

У процесі патріотичного виховання засобами народознавства Т. Д. Дем'янюк рекомендувала використовувати різноманітні форми роботи: заняття в гуртках, участь школярів у діяльності клубів, центрів духовної культури, у музейній діяльності, у творчих об'єднаннях тощо. Діяльність у таких осередках передбачає залучення учнів до інформаційної роботи, до виконання творчих доручень народознавчого характеру, до пошуково-дослідницької краєзнавчої роботи, збирання і популяризації фольклорних зразків [1]. Зокрема, однією з ефективних форм виховання патріотичних почуттів учнів початкової школи, на думку Т. Д. Дем'янюк, є музейна діяльність. У 1999-2001 роках під її керівництвом досліджувалася діяльність шкільного етнографічного музею «Берегиня» Білокриницької ЗОШ І-ІІІ ст. Рівненського району.

Основні завдання шкільного музею полягали у тому, щоб сприяти загальному розвитку і розширенню кругозору учнів; розвивати пізнавальні інтереси, творчі здібності, дослідницькі нахили; залучати учнів до активної участі у збереженні і популяризації серед населення пам'яток матеріальної та духовної культури

народу; сприяти формуванню патріотичних почуттів підростаючого покоління. Ці завдання реалізовувалися у процесі збирання, вивчення, обробки, збереження, оформлення та пропаганди матеріалів-першоджерел, що мають науково-пізнавальну та виховну цінність. Зібрані зразки матеріальної культури народу (предмети побуту, одягу, інтер'єру) піддавалися вивченням (технологія виготовлення, сировина, способи оздоблення, призначення, застосування), опису та розміщенню в експозиції музею. Зразки фольклору, описи ритуалів, обрядів, звичаїв записувалися і систематизувалися у тематичних збірках. Учні початкової школи активно долучалися до музейної форми роботи, знаходили собі заняття, яке відповідало їхнім можливостям та інтересам. Вони долучалися до команд екскурсоводів та пошукувачів, які поділялися на групи за інтересами: фольклористи, народознавці, краєзнавці, науковці. Зібраний і систематизований пошукувачами матеріал екскурсоводи використовували під час складання текстів екскурсій.

З метою підвищення мотивації школярів до участі у народознавчих осередках застосовувалася ігрова діяльність, яка є привабливою для учнів усіх вікових категорій. Презентувалися результати роботи під час проведення свят, відкритих уроків, конкурсів, вечорниць, інсценізацій, концертів, екскурсій і т. ін. Жодна із організаційних форм, за твердженням Т. Д. Дем'янюк, не є універсальною, а лише у взаємодії та взаємозв'язку вони дають позитивний результат та забезпечують ефективність процесу формування патріотичних почуттів учнів початкової школи.

Різноманітність та інноваційність форм, методів, засобів, які застосовувалися педагогічними колективами під керівництвом Т. Д. Дем'янюк, відкривають широкі можливості для їх творчого використання в освітньому процесі Нової української школи. Зокрема, використання народознавчого матеріалу (зразків

фольклору, елементів традиційних обрядів, зразків матеріальної культури) під час ранкових зустрічей та у процесі тематичної інтеграції; підготовка і проведення свят народного календаря; індивідуальна та групова робота учнів з народознавчою інформацією і створення на цій основі лепбуків; використання народних ігор, тематична словникова робота тощо.

Таким чином, формування громадянина-патріота у початковій школі – складний і багатограничний процес, який вимагає, за словами Т. Д. Дем'янюк, «високої організації педагогічної праці та активно-творчої діяльності учнів, чіткості та цілеспрямованості в роботі...» [3, с. 11] і забезпечує виховання любові до Батьківщини і рідного краю, розвиток національної свідомості і самосвідомості, громадянської відповідальності – рис та якостей, які є важливими характеристиками випускника сучасного закладу освіти.

Список використаних джерел:

1. Дем'янюк Т. Д. Зміст та методика народознавчої роботи в сучасній школі : народознавча робота в позаурочний час. Київ: ІСДО, 1996. 108 с.
2. Дем'янюк Т. Д. Методика виховання в сучасній школі: навч.-метод. посібник. Київ: наук.-метод.центр середньої освіти Міністерства освіти і науки України, 2000. 286 с.
3. Дем'янюк Т. Д. Народознавство в школі: досвід, проблеми, пошуки. Київ: Інформ.-вид. центр «Київ», 1993. 80 с.
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/.